

Tehnička informacija: Zaštita djece za vrijeme pandemije koronavirusa (v.1)¹

Fotoğraf: UNICEF/Leonardo Fernandez/Indistan 2019

Uvod

Zarazne bolesti kao što je virus COVID-19 mogu poremetiti okruženje u kojem djeca rastu i razvijaju se. Remećenje u odnosu sa porodicom, prijateljima, svakodnevnim aktivnostima i široj zajednici može imati negativne posljedice na dobrobit, razvoj i zaštitu djece. Pored toga, mjere koje se primjenjuju kako bi se spriječilo i suzbilo širenje virusa COVID-19 mogu djecu izložiti rizicima u pogledu njihove zaštite. Karantin i mjere izolacije u kućama, objektima i određenim zonama mogu imati negativan utjecaj na djecu i njihove porodice.²

---

¹ Preporučeni način citiranja: Alijansa za zaštitu djece u humanitarnim aktivnostima, Tehnička informacija: Zaštita djece za vrijeme pandemije koronavirusa, verzija 1, mart 2019 (The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action, Technical Note: Protection of Children during the Coronavirus Pandemic, Version 1, March 2019)

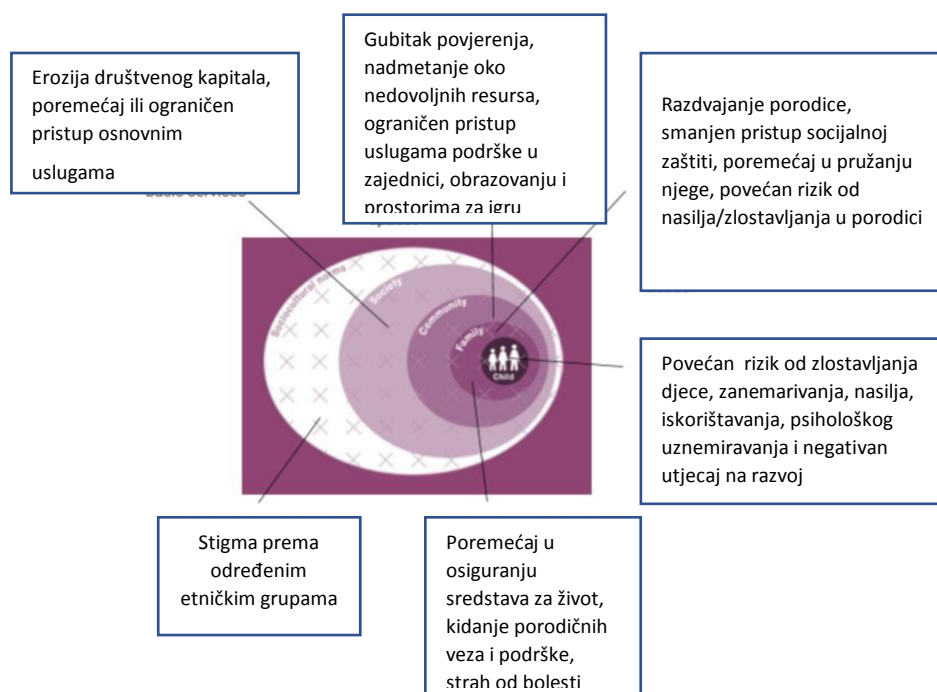
² Više informacija o karantinu možete naći na stranama 14. i 15. [Smjernica: Zaštita djece za vrijeme epidemija zaraznih bolesti \(Guidance Note: Protection of Children during Infectious Disease Outbreaks\)](#)

Cilj ovog dokumenta je da pruži podršku stručnjacima koji rade na polju zaštite djece kako bi na bolji način odgovorili na rizike za zaštitu djece za vrijeme pandemije virusa COVID-19. U prvom dijelu govori se o tome kakav rizik virus COVID-19 može predstavljati za djecu u smislu njihove zaštite. U drugom dijelu izložene su programske opcije u skladu s [Minimalnim standardima za zaštitu djece u humanitarnim akcijama iz 2019. godine \(CPMS\)](#) i [Smjernicama: Zaštita djece za vrijeme epidemija zaraznih bolesti](#).

1. Zaštita djece u kontekstu koronavirusa

Virus COVID-19 može brzo promijeniti okolnosti u kojima djeca žive. Karantinske mjere, kao što je zatvaranje škola i ograničavanje kretanja, remete ustaljeni život djece i društvenu podršku, a istovremeno izlažu dodatnom stresu roditelje i osobe koje se brinu o djeci koje moraju pronaći druge mogućnosti za brigu o djeci ili se odreći odlaska na posao. Stigma i diskriminacija vezana za virus COVID-19 može djecu učiniti podložnijima nasilju i psihosocijalnom uznemiravanju. Mjere na suzbijanju bolesti koje ne uvažavaju rodno specifične potrebe i osjetljivost žena i djevojčica također mogu povećati rizike za njihovu zaštitu i dovesti do negativnih odbrambenih mehanizama. Posebno su izložena riziku djeca i porodice koje su zbog društveno-ekonomske isključenosti već ugrožene ili one koje žive u prenapućenim sredinama.

1.1. Društvene i ekološke posljedice virusa COVID-19

1.2. Rizici za dječiju zaštitu

Neki od rizika za dječiju zaštitu navedenih u daljem tekstu su uočeni tokom aktuelne pandemije virusa COVID-19, a neki predstavljaju potencijalne rizike koji su zapaženi tokom ranijih epidemija zaraznih bolesti.

Rizici koje predstavlja virus COVID-19 i odgovarajuće mjere za suzbijanje	Uzroci rizika
Rizik za dječiju zaštitu: Fizičko i emocionalno zlostavljanje	
<ul style="list-style-type: none"> • Smanjen nadzor i zanemarivanje djece • Porast zlostavljanja djece i nasilja u porodici te međusobnog nasilja • Trovanje i druge opasnosti i rizici od povreda djece • Pritisak na dijete ili nepostojanje pristupa službama za dječiju zaštitu	<ul style="list-style-type: none"> • Zatvaranje objekata za brigu o djeci i škola, zahtjevi za kontinuirani rad osoba koje se brinu o djeci, bolest, karantin/izolacija tih osoba • Pojačana psihosocijalna uznemirenost među osobama koje se brinu o djeci i članovima zajednice • Dostupnost i zloupotreba toksičnih sredstava za dezinfekciju i alkohola • Sve više prepreka za prijavljivanje incidenata
Rizik za dječiju zaštitu: Rodno zasnovano nasilje	
<ul style="list-style-type: none"> • Povećan rizik od seksualnog iskorištavanja djece, uključujući seks u zamjenu za pomoć, seksualno iskorištavanje djece u komercijalne svrhe i prinudni rani brak • Pritisak na ili nepostojanje pristupa službama za dječiju zaštitu/uslugama u slučaju rodno zasnovanog nasilja	<ul style="list-style-type: none"> • Smanjena porodična zaštita djece • Smanjeni prihodi u domaćinstvu i/ili oslanjanje na osobe izvana prilikom transporta i pružanja usluga zajednici • Zaduženja djevojčica u domaćinstvu nametnuta rodnim ulogama, kao što je briga o članovima porodice i obavljanje kućnih poslova • Sve više prepreka za prijavljivanje incidenata i traženje ljekarske ili druge pomoći
Rizik za dječiju zaštitu: Mentalno zdravlje i psihosocijalna uznemirenost	
<ul style="list-style-type: none"> • Uznemirenost djece zbog smrti, bolesti ili odvajanja od najmilijih ili straha od bolesti • Pogoršanje već postojećih problema s mentalnim zdravljem • Pritisak na ili nepostojanje pristupa službama za mentalno zdravlje i psihosocijalnu podršku (MHPSS)	<ul style="list-style-type: none"> • Povećan nivo stresa usljed izolacije u odjelima za liječenje ili u kućnom karantinu • Djeci i roditeljima/osobama koje se brinu o djeci koje već imaju probleme s mentalnim zdravljem možda nije dostupna uobičajena podrška ili liječenje • Karantinske mjere mogu dovesti do straha i panike u zajednici, posebno kod djece, ako ne shvataju šta se događa

Rizici koje predstavlja virus COVID-19 i odgovarajuće mjere za suzbijanje	Uzorci rizika
Rizik za dječiju zaštitu: Rad djece	
<ul style="list-style-type: none"> Povećano angažiranje djece na opasnim poslovima i radno iskorištavanje 	<ul style="list-style-type: none"> Gubitak ili smanjenje prihoda u domaćinstvu Prilika ili očekivanje da dijete radi zbog zatvaranja škola
Rizik za dječiju zaštitu: Djeca bez pratnje i djeca odvojena od roditelja	
<ul style="list-style-type: none"> Odvajanje Dijete koje ostaje bez pratnje ili dijete koje postaje glava porodice Smještaj u ustanove 	<ul style="list-style-type: none"> Gubitak roditelja/osobe koja se brine o djetetu zbog bolesti Izolacija/karantin osobe koja se brine o djetetu/djeci i njeno odvajanje od djeteta/djece Djeca koju roditelji šalju u druge porodice u područjima koja nisu pogođena epidemijom
Rizik za dječiju zaštitu: Društvena isključenost	
<ul style="list-style-type: none"> Društvena stigmatizacija zaraženih osoba ili osoba/grupa za koje se sumnja da su zaražene Povećan rizik/ograničena podrška za djecu koja žive/rade na ulici i drugu djecu koja su već pod rizikom Povećan rizik/ograničena podrška za djecu koja su u sukobu sa zakonom, uključujući i djecu lišenu slobode 	<ul style="list-style-type: none"> Društvena i rasna diskriminacija pojedinaca/grupa za koje se sumnja da su zaražene Nesrazmjerni utjecaj na marginalizirane i grupe u nepovoljnom položaju Obustava/nedostupnost osnovnih usluga za ugroženu djecu i/ili porodice Poremećaji u postupku prijave rođenja zbog karantina

2. Odgovor s ciljem zaštite djeteta

U odgovoru na virus COVID-19, ključni prioriteti su zagovaranje kod vlasti, saradnja s drugim sektorima i posebni programi za zaštitu djece.

2.1. Saradnja s drugim sektorima i s vlastima

Kao što je istaknuto u Minimalnim standardima za zaštitu djece u humanitarnim akcijama (CPMS), „prevencija i odgovor na [epidemije zaraznih bolesti](#) zahtijevaju blisku koordinaciju i saradnju između više sektora.” Višesektorski odgovor (a) osigurava da se potrebama djece i osoba koje se o njima brinu pristupi na sveobuhvatan način i (b) vodi ka boljim ishodima za djecu. Akteri koji se bave dječijom zaštitom treba da razmotre i saradnju s vjerskim i tradicionalnim vođama.

Višesektorske intervencije treba da daju prednost:

- Standardnim procedurama za dokumentiranje i upućivanje predmeta koji se tiču djece, a za koje su potrebne dalje aktivnosti;

- Jasnim protokolima za sprječavanje/smanjivanje slučajeva razdvajanja porodica i drugih rizika za zaštitu djece;
- Smanjenju stigme i društvene isključenosti koje mogu biti rezultat bolesti, i
- Jasnim, koordiniranim, djeci prilagođenim porukama u zajednici o specifičnim rizicima i ugroženosti djece vezanim za epidemiju.

U radu s vlastima, akteri koji se bave dječijom zaštitom treba da zagovaraju primjenu mjera vezanih za virus COVID-19 koje će biti u skladu s međunarodnim standardima, savjetima SZO, te zasnovane na poštivanju ljudskih prava, srazmjerne i bez diskriminacije.

Slijede prioritetne aktivnosti u saradnji s više sektora i vlastima s ciljem odgovora na način koji će voditi računa o dječijoj zaštiti.

Zdravlje (CPMS Standard 24)

- Zagovaranje besplatnog pristupa zdravstvenoj zaštiti (ako nije univerzalan) za ugroženu djecu i njihove porodice.
- Saradnja s ciljem uključivanja pitanja dječije zaštite u alate za procjenu i praćenje zdravstvenog sektora.
- Izrada zajedničkih standardnih procedura za dokumentiranje i upućivanje predmeta koji se tiču djece između aktera koji se bave dječijom zaštitom i zdravstvenih službi kako bi se osiguralo da djeca u slučaju odvajanja dobiju [sigurnu, odgovarajuću brigu u porodici](#).
- Zagovaranje jasnih i djeci prilagođenih postupaka prijema i otpuštanja s ciljem promoviranja jedinstva porodice i smanjenja rizika od odvajanja.
- Omogućavanje sigurne i redovne komunikacije između djece i roditelja/osoba koje se o njima brinu u slučaju privremene razdvojenosti.
- Saradnja kako bi se osigurale djeci prilagođene zdravstvene ustanove/pristup zdravstvenoj zaštiti, uključujući smjernice za zdravstvene radnike o komuniciranju na djeci prilagođen način i posebne mjere podrške psihosocijalnoj dobrobiti djece dok su na liječenju ili u karantinu.
- Podrška obuci za zdravstvene radnike o zaštiti djece (posebno u slučaju kad su djeca odvojena od roditelja ili osoba koje se o njima brinu).
- Uspostavljanje sigurnih, djeci prilagođenih mehanizama za podnošenje pritužbi i primanje povratnih informacija u zdravstvenim ustanovama.
- Jačanje kapaciteta u području kliničkog zbrinjavanja u slučajevima silovanja (CMR) i osiguravanje minimalnih količina CMR sredstava u ključnim ustanovama kako bi se pružio odgovarajući odgovor u slučajevima seksualnog nasilja.
- Saradnja u području brige o mentalnom zdravlju i psihosocijalnoj podršci (MHPSS) i slanje poruka djeci i osobama koje se o njima brinu koje su zaražene virusom COVID-19.
- Uključivanje mjera za zaštitu djece za vrijeme epidemije virusa COVID-19 u planove za vanredne situacije.
- Osiguranje izrade i prikazivanja informativnih, edukativnih i komunikacijskih materijala, uključujući i informacije o dostupnim uslugama, u djeci prilagođenom obliku i s ograničenim tekstualnim dijelom.

Voda, sanitarni i higijenski uvjeti (WASH) (CPMS Standard 26)

- Saradnja kako bi se osigurala djeci prilagođena mjesta za pranje ruku u zdravstvenim ustanovama, školama, centrima za brigu o djeci i na drugim lokacijama na koje mogu dolaziti djeca.

- Saradnja kako bi se provele sigurne, djeci prilagođene aktivnosti na promoviranju higijene prije i u toku epidemija, uključujući izradu postera i infografika namijenjenih djeci, roditeljima/osobama koje se brinu o djeci i nastavnicima.
- Saradnja na kontroli sigurnosti s ciljem procjene i zadovoljenja svih potreba za sigurnošću u WASH prostorima.

Prehrana (CPMS Standard 25)

- Osiguranje adekvatne prehrabene podrške za djecu i porodice u karantinu, samoizolaciji ili zdravstvenim ustanovama.
- Saradnja na kontroli sigurnosti s ciljem procjene i zadovoljenja svih potreba za sigurnošću u centrima za prehranu.

Obrazovanje (CPMS Standard 23; INEE Lista resursnih materijala)

- Ublažavanje posljedica prekida rada škola primjenom djeci prilagođenih [metoda učenja na daljinu, kao što su nastava na TV-u, radiju ili preko interneta](#).
- Zagovaranje kod vlasti i privatnih poslodavaca fleksibilnih radnih aranžmana za roditelje i osobe koje se brinu o djeci koje možda više nemaju pristup objektima za brigu o djeci kako bi im se omogućilo da se i dalje brinu o djeci i njihovom odgoju i obrazovanju.
- Saradnja sa školama kako bi se osiguralo da poruke o zaštiti i sigurnosti koje se šalju roditeljima i djeci budu takve da suzbijaju paniku i uznemirenost, ohrabruju i potiču na poštivanje poruka vezanih za zdravlje.
- Obuka nastavnika i drugog osoblja u školama o znakovima uznemirenosti kako bi im se omogućilo da prepoznaju i dalje upute djecu koja možda imaju posebne potrebe za dječijom zaštitom.
- Osiguranje da nastavnici i volonteri posjeduju potrebno znanje i vještine vezane za ublažavanje rizika od rodno zasnovanog nasilja, sprječavanje seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja, zaštitu djece i sigurne referalne prakse.
- Podrška u izradi i uvođenju djeci prilagođenih mehanizama za podnošenje pritužbi i primanje povratnih informacija u školama i drugim obrazovnim ustanovama.
- Izrada, distribucija ili izlaganje poruka u školama o dječijoj zaštiti i dostupnim uslugama, uključujući rad na predmetima te pronalaženje i spajanje porodica.
- Rad s akterima u obrazovanju na ublažavanju stigme i društvene isključenosti u školama.

2.2. Posebni programi dječije zaštite

Koje aktivnosti bi trebalo da budu komplementarne postojećim aktivnostima navedenim u [Minimalnim standardima za zaštitu djece u humanitarnim akcijama](#) i u [Smjernicama: Zaštita djece za vrijeme epidemija zaraznih bolesti](#) kako bi se zaštitila djeca tokom pandemije virusa COVID-19? Pored ublažavanja rizika, moramo i dalje razvijati snagu i pozitivne odbrambene mehanizme zajednica, porodica, osoba koje se brinu o djeci i djece.

Prioritetne aktivnosti na zaštiti djece	
Aktivnosti na polju pripremljenosti	Aktivnosti na polju odgovora
Strategija dječije zaštite: Pojedinačne i grupne aktivnosti za dobrobit djeteta (CPMS Standardi 10 i 15)	
<ul style="list-style-type: none"> ● Određivanje, uz konsultacije s drugima, alternativnih aktivnosti u području mentalnog zdravlja i psihosocijalne podrške (MHPSS) te obrazovanja za djecu ● Savjetovanje s djecom i adolescentima, uključujući i djevojčice, prilikom osmišljavanja intervencija 	<ul style="list-style-type: none"> ● Obuka osoblja iz zdravstvenog, obrazovnog, sektora za brigu o djeci te mentalno zdravlje i psihosocijalnu podršku (MHPSS) o rizicima za dječiju zaštitu vezanim za virus COVID-19 ● Utvrđivanje strategija za pružanje psihosocijalne podrške djeci, a posebno djeci u karantinu ● Provođenje dobno i rodno usklađene kampanje širenja svijesti na daljinu ● Prilagođavanje postojećih referalnih mehanizama
Strategija dječije zaštite: Jačanje porodičnog i okruženja u kojem se odvija briga o djeci (CPMS Standard 16)	
<ul style="list-style-type: none"> ● Rad s djecom, osobama koje se brinu o djeci i ostalim akterima na razumijevanju kulturoloških uvjerenja i praksi koje bi mogle zaštititi ili ugroziti djecu za vrijeme epidemije ● Prepoznavanje prilika za širenje svijesti kako bi se naglasila važnost uzajamnog razumijevanja u odnosima između roditelja i djece ● Izrada međuagencijskog plana, u saradnji s nadležnim vlastima, za jačanje brige o ugroženoj djeci 	<ul style="list-style-type: none"> ● Pružanje ciljane podrške privremenim centrima za brigu o djeci i roditeljima, uključujući i domaćinstva u kojima je dijete glava porodice i hraniteljske porodice, s ciljem emotivne podrške djeci i poticanja djece na odgovarajuću brigu o sebi ● Pružanje finansijske i materijalne pomoći (u novcu ili u nenovčanom obliku) porodicama čiji su prihodi ugroženi ● Poticanje i stvaranje sigurnih mogućnosti za redovne kontakte između djece i članova njihovih porodica koji su fizički razdvojeni ● Rad s drugim sektorskim akterima, uključujući vlasti, na uvođenju mjera za sprječavanje odvajanja djece od porodice

Strategija dječije zaštite: Pristupi na nivou zajednice (CPMS Standard 17)	
<ul style="list-style-type: none"> ● Utvrđivanje uloge koju mogu imati zajednice u širenju svijesti i zaštiti djece i porodica ● Rad sa zajednicama na utvrđivanju strategija za sprječavanje i zaštitu ugroženih grupa (npr. izbjeglica, djece u alternativnim oblicima brige, osoba pod rizikom od stigmatizacije i društvene isključenosti) 	<ul style="list-style-type: none"> ● Rad s pripadnicima zajednice na kreiranju djeci prilagođenih poruka o virusu COVID-19, s njim povezanim rizicima i referalnim mehanizmima ● Utvrđivanje fleksibilnih strategija za komunikaciju sa zajednicama na daljinu ● Provođenje aktivnosti, zajedno sa zajednicama, s ciljem okončanja stigmatizacije, promoviranja sigurnih odbrambenih mehanizama i pružanja podrške ugroženoj populaciji ● Rad s tradicionalnim i vjerskim vođama na eventualno potrebnom prilagođavanju tradicionalnih praksi (tj. pozdravljanja, obreda sahranjivanja i žalovanja, itd)
Strategija dječije zaštite: Rad na predmetima (CPMS Standard 18)	
<ul style="list-style-type: none"> ● Pružanje obuke i podrške službenicima koji rade na rješavanju predmeta i postojećim linijama za pomoć djeci o virusu COVID-19, uključujući osnovne činjenice i mitove, utjecaj na pitanja dječije zaštite i službe podrške ● Rad s akterima iz zdravstvenog sektora na izradi strategija za uključivanje marginalizirane djece i djece do koje je teško doprijeti ● Utvrđivanje mjera za ublažavanje rizika za službenike koji rade na rješavanju predmeta i alternativnih metoda praćenja u slučaju da postane nemoguće obavljati kućne posjete ● Omogućavanje upućivanja drugim specijaliziranim službama, uključujući službe koje pružaju usluge u slučajevima rodno zasnovanog nasilja 	<ul style="list-style-type: none"> ● Revizija ili izrada standardnih operativnih procedura, zajedno sa zdravstvenim sektorom i drugima, kako bi se osiguralo sigurno prepoznavanje i upućivanje djece pod rizikom ● Uspostavljanje mehanizama kojima će se osigurati da zajednice koje se suočavaju s ograničenjima kretanja imaju stalni pristup djeci prilagođenoj, sveobuhvatnoj brizi za djecu žrtve nasilja ● Prepoznati djecu koja su zbog svog stanja isključenosti više ugrožena (tj. djeca bez porodične brige, djeca izbjeglice ili interno raseljene osobe, migranti ili apatridi, djeca koja žive i/ili rade na ulici, djeca s poteškoćama u razvoju, itd)
Strategija dječije zaštite: Alternativna briga (CPMS Standard 19)	
<ul style="list-style-type: none"> ● Određivanje i obuka lokalnih zdravstvenih aktera te mentorstvo u sprječavanju razdvajanja porodica i prepoznavanju i upućivanju djece bez pratnje i djece odvojene od roditelja ● Određivanje i obuka osoba u raznim zajednicama koje su pogodne da se brinu o djeci bez pratnje i djeci odvojenoj od roditelja u slučaju epidemije virusa COVID-19 ● Izgradnja kapaciteta sistema za sprječavanje razdvajanja, rad na pronalaženju i spajanju porodica i pružanju alternativne brige o djeci bez pratnje i djeci odvojenoj od roditelja u porodicama 	<ul style="list-style-type: none"> ● Uspostavljanje sigurnih alternativnih oblika brige u porodici (po mogućnosti srodnička briga) ● Osiguranje da djeca koja su odvojena od osoba koje se o njima brinu imaju mogućnost da s njima redovno komuniciraju ● Izbjegavanje širenja informacija koje bi mogle nehотиčno potaknuti porodice na to da zanemare ili napuste svoju djecu ● Rad s nadležnim vlastima na uspostavljanju sistema registracije kako bi se spriječila dugotrajna razdvojenost i omogućilo spajanje

3. Resursni materijali

<i>Područje odgovornosti za dječiju zaštitu (Child Protection Area of Responsibility) Izbor resursnih materijala za dječiju zaštitu za COVID-19 (Child Protection Resource Menu for COVID-19)</i>	Skup resursnih materijala o dječijoj zaštiti vezanih za odgovor na COVID-19
<i>Ključne poruke i mjere za sprječavanje i suzbijanje obolijevanja od koronavirusa (COVID-19) u školama (Key messages and actions for coronavirus disease (COVID-19) prevention and control in schools)</i>	Operativne smjernice o zaštiti djece i škola od virusa COVID-19
<i>Resursna stranica INEE (Međuagencijske mreže za obrazovanje u vanrednim situacijama) o novom koronavirusu (COVID-19) (INEE Resource Page on Novel Coronavirus (COVID-19))</i>	Skup resursnih materijala o virusu COVID-19 i edukaciji u vanrednim situacijama
<i>Informacija Referentne grupe Stalnog međuagencijskog odbora za mentalno zdravlje i psihosocijalnu podršku (IASC MHPSS) o aspektima virusa COVID-19 koji se odnose na mentalno zdravlje i psihosocijalnu podršku (IASC MHPSS Reference Group's Briefing Note about MHPSS Aspects of COVID-19)</i>	Informacija o aspektima epidemije novog koronavirusa (COVID-19) koji se odnose na mentalno zdravlje i psihosocijalnu podršku (MHPSS)